

IRODALMI SZEMLE.

a) Hazai irodalom.

Dr. Szelényi Ödön: Öngyilkosság és ethika. Mezőtúr, 1907. 101 lap. Ára 2 korona.

E rendkívül mélyen járó tartalmas tanulmányának első fejezetében az ilyen komolyabb irányú fejtegetései után máris előnyösen ismert fiatal szerző (készmárki ev. főgymn. tanár) mindenekelőtt „az embert és erkölcsiségét” tárgyalja. Korunk tudományának fejlődési elve alól az erkölcsiség s annak tudománya, az ethika sem vonhatja ki magát. Nem az üres speculatio, hanem az emberi természet mibenlétének s az erkölcsiség eredetének és fejlődésének gondos és alapos tanulmányozása vezet az erkölcsiség problémáinak megoldásához. Az erkölcsiség teszi a legnagyobb különbséget állat és ember között. Egyedül az „ember emelkedik föl az erkölcsi ítéletig . . . , az erkölcsi meggyőződésig, a bűn és erény fogalmáig, az erkölcsi törvények felállításáig”. Az erkölcsiség haladása az emberiségben a világtörténelem (Öttingen S. szerint „az erkölcsök képeskönyve”) tanulsága szerint „az egoizmus leküzdésében és az altruizmus nagyobb fokú érvényesítésében áll”, a melynek egyik legjelentősebb mozgatója „az erkölcsi ideálok felállítása”. Itt kapcsolódik az erkölcsiség a valláshoz. Jól mondja, hogy az erkölcsiség, mint megegyezés, lényünk személyes, az erkölcstelenség, mint engedetlenség, lényünk állatias oldala, a melyért felelős az ember. Így tér át társadalomerkölcsi szempontból az öngyilkosság megvizsgálására.

A 2. fejezetben az öngyilkosságot, mint tömegjelenséget, „az egyén katasztrófájának” mondja s az azt előidéző motívumok és jellemek különbözőségének beigazolásául Széchenyi, Teleki és Péterfi Jenő megrendítő eseteivel megvilágítja.

Majd a 3. fejezetben „az öngyilkosság vázlatos történetét” ismerteti, s elvezeti az olvasót az ószövetségtől kezdve a görög philosophián és keresztyénségen át egészen a modern korig. Jól mondja, hogy „a keresztyénség lényegesen megapasztotta az öngyilkossági szenvedélyt”, míg viszont „a XVIII. század végétől kezdve állandóan növekszik és a XIX-ikben szinte hihetetlen fokot ért el”. Nagyon találóan mondja, hogy „a modern emberre nézve az egész lét az izgatottság soha nem szűnő forgataga”, a melyben a pessimismus („az öngyilkosság theoriája”), a lázas nyugtalanság, elégedetlenség, hitetlenség, fényűzés, élvágy, az alkoholizmus, a vetélkedés és a vagyonszerzés „valóságos társadalmi nyavalyává” tette az öngyilkosságot.

„Társadalmi jelenségnek” ismerteti továbbá az öngyilkosságot a 4. fejezetben, a melynek tudománya, a sociologia „korunk divatos tudománya”. Nagy általánosságban úgy találja, hogy „az ókorban a politikai fanatizmus, a középkorban a vallásos rajongás, korunkban a nagyvárosi hóbort, kielégítetlen becsvágy szerepel főlegül az öngyilkosságnál”. Abban is igaza van, hogy „az öngyilkosság egyéni és socialis okok egész szövődékéből ered s így véghetetlenül bonyolult jelenség...”, „a melynél a sajátos okok rendszerint erősebbek, mint az általánosak”. Mert kétségtelen, „hogy a morálstatisztika adataiból csak igen nagy óvatossággal szabad következtetést vonni a társadalmi élet erkölcsiségére, illetve erkölcstelenségére, mert az erkölcsiség lényegében belső jellemtulajdonság”.

Az 5-ik fejezetben „történeti áttekintését” adja „az öngyilkosság etikájának”. Itt az i. v. irodalom bősz felhasználásával sorra egymásután ismerteti a keleti népeket, a klasszikus ókort (behatóbban a stoicismust), az új élet- és világfelfogást nyújtó keresztyénséget, a középkort (Augustinust és Aquinói Tamást), a reformatiót, Montaignét, Rousseaut, Montesquiuet, Mendelssohnt, Goethét, Kantot, Engelt, Schopenhauert, Hartmannt, Nietzsche-t, Haeckelt és Paulsent. Jól mondja, hogy a keresztyénség új szellemi életelevení ereje „az öngyilkosságot teljesen és minden körülmények között elvetette”, a melynek altruistikus morálja teljes ellentéte a görög etikának, ha mindjárt úgy az ó-, mint az újszövetségben egyetlen tilalom sincsen, mely közvetlenül az öngyilkosságra vonatkoznék”. Haeckel „önmegváltás” theoriájával szemben méltán idézi Paulsen ama meghatározását, a mely szerint „az öngyilkosság rendszerint egy kárhóztató ítélet végrehajtása...”, természetszerű befejezése egy elveszett életnek”.

E történetirodalmi rajzból következteti, „hogy a középkori és újkori philosophia nem hozott fel újabb érveket az öngyilkosság ellen, inkább csak mélyítette, jobban kifejtette a görög ethikai rendszerekben előfordultakat...“, „mely érvek az Isten, embertársaink és magunk iránti kötelezettségünkben fakadnak“. S érdekes az is, hogy „bizonyos kivételeket mindenki statuál, még a szigorú Augustinus is...“, úgy hogy még Socrates és a Megváltó fenséges halála is az öngyilkosság kategóriájába került, jelölve annak, hogy „az öngyilkosság nagyon is bonyolult jelenség“.

Végül Eötvös J. ama idézete nyomán, a mely szerint „az életet kötelességnek tartjuk, melyet elutasítanunk nem szabad“, összefoglalja fejtegetéseinek eredményét ekképen: Az öngyilkosságnál ne csak a tettet ítéljük meg, hanem az érzületet, a jellemet is, melyből fakad, a motívumokat is, melyek a karaktert cselekvésre indítják. Különbséget kell tennünk egoistikus és altruistikus öngyilkosságok között (Teleki), s a socialis ethika szempontjából mindkettő „kötelességmulasztás“. Egyetlen hathatós óvószere az öngyilkosságnak a tudomány és a keresztyén vallás vállvetett működését valló egységes világnézet, mert hát „a keresztyénség az erkölcsi ideál legmagasabb fokát képviseli“. S aztán „az erkölcs hygienája támogatni fogja a szellemi és holt élet hygienáját“, a hol „az idegrendszer teljes pihentetése a fődolog“, s a hol nagy szerepe van a nevelés és tanítás behatásának. „Nem büntetés, hanem gyógyítás legyen a jelszó s nem megtorló, hanem praeventiv intézkedésekre van szükség.“ Azért azonban sohase feledjük, hogy „állatiságunk maradványa a bűn, s hogy a bűnben is mindannyian testvérek vagyunk“.

Szerző rendkívül mélyen behatolt e társadalomethikai problémába, s annak irodalmát teljesen ismeri. Szilárd ker. meggyőződése is jótékonyan hat az olvasóra. Talán csak elnézés, hogy a prot. írónál két hazai középiskolai tankönyvet is idéz s Bancsó Antal i. v. jeles tanulmányát nem idézi. Örömmel üdvözlöm a szerzőt a kevésszámú hazai ethikusok sorában. Vivant sequentes!

Sz. M.

Réz Mihály: Szabadság és egyenlőség. Budapest (Pallas részvénytársaság). 1907, 130 lap. Ára nincs megjelölve.

Az eperjesi ev. collegiumi jogakadémia közjogi és politikai (Horváth Ödön-féle) tanszékének nemrég megválasztott tanára, ez az ismert nevű, erős logikájú és önálló meggyőző-